

До спеціалізованої вченої ради ДФ 26.007.028
в Національній академії внутрішніх справ за
адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, професора
кафедри психології Національного університету «Одеська юридична
академія», ЦІЛЬМАК Олени, на дисертацію ЮРЧЕНКА Вадима на
тему: «Психологія процесуального керівництва прокурором під час
досудового розслідування», представлену на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»**

Актуальність теми дослідження. Дисертаційна робота Юрченка В.В. присвячена актуальній проблемі, оскільки питання психології процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням в Україні залишається об'єктом підвищеної уваги серед науковців. Додаткової актуальності тема набуває в контексті обговорення подальшого реформування органів прокуратури України. Слід зазначити, що системно ці питання не ставились на порядок денний наукового та практичного дискурсу, що лише підтверджує наукову новизну проведеного дослідження.

У даному контексті своєчасним, важливим та вельми актуальним видається обраний дисертантом напрям наукового дослідження. Більше того, сфокусувавши науковий інтерес на встановлення процедурних складових прокурорської діяльності, Юрченко Вадим Васильович виявив наукову далекоглядність, оскільки, як зазначає сам автор «Діяльність органів прокуратури спрямована на утвердження верховенства закону, зміцнення правового порядку і має своїм завданням захист від неправомірних посягань на встановлені Конституцією України незалежність держави, суспільний і державний лад, політичну та економічну систему, права національних груп і

територіальних утворень, гарантовані Конституцією, іншими законами України та міжнародними правовими актами соціально – економічні, політичні, особисті права і свободи людини та громадянина. При проведенні психологічного аналізу діяльності прокурора, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням не можна обмежитися тільки з'ясуванням сукупності видів його діяльності. Психологічна структура діяльності включає у собі не лише певні її види, але й сукупність елементів, функцій, дій, навичок, необхідних і реалізованих у кожному з них».

Дисертант констатує відсутність цільових досліджень, присвячених питанню процесуального керівництва, психології проведення слідчих (розшукових) дій, а в основі наукових висновків, сформульованих у дисертації, визначає праці вітчизняних та зарубіжних вчених із психології досудового розслідування - (Г. Бондар, В. Ковальов, Ю. Аленіна, С. Альперта, О. Бандурки, Є. Блажівського, Л. Грицаєнка, О. Капліної, П. Каркача, Є. Коваленка, В. Маляренка, І. Марочкіна, В. Сухоноса, О. Татарова, Л. Удалової та ін.).

Отже, актуальність дисертаційної роботи «Психологія процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування» визначається необхідністю комплексного вивчення психології проведення слідчих (розшукових) дій, взаємодії учасників кримінального провадження, проблем участі в судовому засіданні під час досудового розслідування з метою удосконалення дієвості кримінального провадження.

Затверджено тему дисертації «Психологія процесуального керівництва прокурором під час досудового розслідування» Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 30 жовтня 2018 р., протокол № 17.

Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій. Для виконання завдань дослідження було застосовано низку методів і прийомів наукового пізнання. Дослідження проводилося поетапно протягом 2018 – 2021 років. У дослідженні брали участь 100 діючих прокурорів регіональних та місцевих прокуратур. Особливістю вибірки є

прокурори, які займаються процесуальним керівництвом досудовим розслідуванням, вікова категорія яких від 25 до 40 років. Тривалість перебування на посаді прокурора – від 5 до 20 років

Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій полягає як у постановці проблеми, так і способі її вирішення. До основних елементів наукової новизни віднесено наступні: розширення уявлень про психологію проведення слідчих дій в Україні; виявленні комплексу заходів, які сприятимуть налагодженню психологічного контакту між учасниками кримінального провадження; *вперше* - запропоновано визначення поняття процесуального керівництва та наголошено на необхідність у самотійному проведенні прокурором слідчих дій; матеріали дослідження, висновки і рекомендації можуть бути використані в процесі роботи з працівниками Національної поліції, проводять досудове розслідування злочинів та кримінальних проступків, прокурорів, які здійснюють процесуальне керівництво досудовим розслідуванням; *вперше* наголошено на необхідність у створення норми в кримінальному процесуальному кодексу «Процесуальні рішення слідчого, прокурора та дізнавача». Описано процедурні складові прокурорської діяльності через призму процесуального керівництва; *удосконалено* - наукове розуміння психологічних особливостей учасників кримінального провадження, їхню взаємодію з прокурором, психологічні основи участі процесуальних керівників у судових засіданнях, встановлення психологічного контакту із учасниками судового розгляду в ході розгляду клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; *дістало подальший розвиток*- наукові положення про розуміння психології процесуального керівника під час взаємодії з потерпілим та підозрюваним; наукові підходи щодо необхідності старшому групи прокурорів самотійно проводити слідчі дії, брати активну участь у їх проведенні, координувати слідчого та дізнавача в ході досудового розслідування; рекомендації щодо залучення спеціалістів – психологів під час допиту потерпілого, в тому числі неповнолітнього.

Структура роботи логічна та послідовна і складається з анотації, вступу, 3 розділів, 7 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Обсяг дисертації: 227 сторінок.

Ознайомлення із змістом **першого розділу** дисертації *«Психологічне опосередкування діяльності прокурора як наукова проблема»* свідчить про ґрунтовне вивчення Юрченком В.В. методологічних і наукових основ досліджуваної проблеми. Дисертантом проаналізовано понятійний апарат за темою дослідження. Розглянуто психологічні основи ініціювання та проведення слідчих (розшукових) дій. Визначено стан дослідження проблеми взаємодії учасників кримінального провадження, які залучаються до участі у кримінальному провадженні примусово, не з доброї волі. На основі теоретичного аналізу підходів до дослідження використання прокурорами спеціальних психологічних знань, автор визначив важливість та необхідність у їх правильному застосуванні.

Важливою складовою дослідження є визначення правових основ діяльності процесуального керівника під час досудового розслідування.

У **другому розділі** дисертації *«Основи психологічної діяльності процесуального керівника під час досудового розслідування»* автором експериментально досліджено психологічні основи проведення всіх слідчих (розшукових) дій – допиту, слідчого експерименту, обшуку, пред'явлення для впізнання, огляду місця події, що дало змогу стверджувати, що всі вони без винятку не обходяться без застосування знань психології. Встановлено, що налагодження психологічного контакту з учасниками кримінального провадження сприятиме виконанню завдань кримінального судочинства, акцентовано увагу на важливості проведення слідчого експерименту відразу після допиту потерпілого, підозрюваного чи свідка, що сприятиме в достовірності отриманих результатів.

Також у цьому розділі визначено та описано зовнішні чинники, які впливають на роботу процесуальних керівників, зокрема описано протидію досудовому розслідуванню учасниками кримінального провадження, які у

ньому зацікавлені, це зокрема стосується свідків, підозрюваного та у деяких випадках потерпілого.

У третьому розділі «Психологічні особливості діяльності процесуального керівника в судовому засіданні» здобувачем обґрунтовано, що саме прокурору, який здійснював процесуальне керівництво досудовим розслідування необхідно у подальшому самостійно підтримувати публічне обвинувачення в суді, встановлювати психологічний контакт з потерпілим та підозрюваним на стадії досудового розслідування. Зазначається важливість установлення психологічної взаємодії зі слідчим суддею в ході розгляду клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження як в суді першої так і в суді апеляційної інстанції.

Розроблено низку рекомендацій прокурорам щодо необхідності залучення спеціаліста – психолога під час проведення ряду слідчих дій. Встановлено, що залучення педагогів і психологів у випадку якщо педагог або психолог користується повагою і довірою дитини, яка залучена до кримінального провадження. Практично доведено, що участь цих спеціалістів позитивно впливає на поведінку неповнолітнього, який відчуває себе більш впевненим і захищеним, стає більш розкутим і відкритим під час проведення слідчих дій. Крім того, педагог або психолог знаючи інтелектуальний рівень розвитку дитини, допомагає перефразувати питання, що ставляться під час допиту, роз'яснює незрозумілі слова, чим сприяє довіри і взаєморозуміння між прокурором та допитуваною дитиною.

Практичне значення результатів дослідження Юрченка В.В. полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації впроваджені та мають перспективи використання в: 1) практичній діяльності – при організації та проведенні процесуального керівництва досудовим розслідуванням у органах прокуратури (акт Немирівської окружної прокуратури Вінницької області» від 25 серпня 2021 р.), акт відділу поліції Дарницького УП ГУНП у місті Києві від 19 жовтня 2021 р.) ; 2) освітньому процесі – при підготовці та проведенні лекцій,

семінарських та практичних занять із здобувачами вищої освіти з навчальних дисциплін «Юридична психологія» (акт Національної академії внутрішніх справ від 25 серпня 2021 р.).

Отже, дисертаційна робота Юрченка В.В. виконана на належному науковому рівні, містить низку важливих теоретичних і практичних положень і висновків, що підтверджені статистичними та емпіричними даними.

Анотацію дисертації відповідає її змісту і дає уявлення про її актуальність, теоретичне та практичне значення.

Наведене дає підстави для загальної позитивної оцінки роботи. Водночас, потрібно звернути увагу на деякі зауваження і пропозиції, які виникли під час ознайомлення з текстом дисертації.

1)на мою думку, до запропонованих автором змін до законодавства необхідно їх детальніше аргументувати, у контексті того яким чином це сприятиме оперативному виконанню завдань передбачених Кримінальним процесуальним кодексом;

2)у запропонованих дисертантом рекомендаціях, щодо залучення спеціалістів – психологів, варто було б детальніше описати у яких випадках це є необхідним, адже у всіх випадках це не є можливим;

3) бажано було б на основі отриманих результатів дисертаційної роботи розробити та представити план схеми дій процесуального керівника від початку досудового розслідування до його завершення.

Наведені зауваження і побажання є особистою думкою опонента, мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок: Дисертація Юрченка В.В, на тему «Психологія процесуального керівництва прокурором досудового розслідування», є завершеною, кваліфікаційною науковою працею, виконана автором самостійно, розв’язує важливе наукове завдання і є завершеною. Дисертаційна робота повністю відповідає вимогам п.п. 9, 10, 12, 13 «Порядку

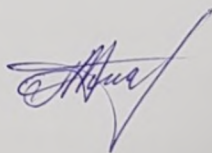
розробити та представити план схеми дій процесуального керівника від початку досудового розслідування до його завершення.

Наведені зауваження і побажання є особистою думкою опонента, мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок: Дисертація Юрченка В.В. на тему «Психологія процесуального керівництва прокурором досудового розслідування» є завершеною, кваліфікаційною науковою працею, що виконана автором самостійно та розв'язує важливе наукове завдання. Дисертаційна робота повністю відповідає вимогам Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а її автор - Юрченко Вадим Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Опонент:

доктор юридичних наук,
кандидат психологічних наук, професор,
професор кафедри психології
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Олена ЦІЛЬМАК

« ____ » лютого 2021 року

Підпис Олени ЦІЛЬМАК засвідчую.

Проректор
Національного університету
«Одеська юридична академія»
доктор юридичних наук, професор

Володимир ЗАВАЛЬНЮК